

DEMSE MÁRTON

A Szeret mentén

Édes anyanyelvem

Nélküled, édes anyanyelvem, milyen lett volna a hangom, milyen is lennék? Nevemnek lenne-e híre? Milyenek lettek volna napjaim-éjjeleim? Útjaim hova vittek volna? Hogyan sirattam volna rettenetes fájdalmaink, tengernyi bánatunk? Hogyan tudtam volna múltunk eltörlése ellen szót emelni? Hogyan ringatott volna teknő-bölcsőmben anyám dala? Mit mondanának a korhadt, letagadott keresztfák?

„Szenteltessék meg az ő nevük”. Hogyan tudtuk volna világra csörgetni rettegés-gyúrte láncaink? Hogyan vallottam volna szerelmet szülőföldemnek? Rövid földi létünkéből mi maradna utódainkra? Mit tennénk az esküvőkön, hogyan siratnánk halottaink fejénél?

Szívem-lelkem sivár, szegény lenne. Nem volna szavam, nevem. Az álmok, gondok, bajok, vágyak mind idegenek lennének. Mintha így is nem volna elég belőlük.

Minden kimondott, elhíttetett szóval újjászületünk. Édes anyanyelvünk.

Folklórvadászat

Falvaink felett vadul vágató kérdőjelek csatáznak a mulandósággal. Úton, útszélen, útkereszteződésen keresztre feszített Krisztus, kétezer éve kiált igazság, békesség, bölcsesség után. Válasz helyett a szájon kesztyűs mancs csattan.

Igéinket, lassan csak múlt időben ragozhatjuk. Nyelvtanunk jelenét kiirtották. Jelen időben lehetetlen a ragozás! A múlt idő is csapdássá kezdett lenni. A jelen drogbazár! Egy újfajta jövő időre kell gondolnunk. Remény jövő idő. Csak erre érdemes áldozni. Minden ígét a remény jövő időbe kell bujdatnunk. Ragozásuk csak többes számba engedélyezett. A nyelv új törvényeit kell világra ordítanunk, hogy remény jövőidőnk hitelre leljen. Csak a nagybetűs szavak engedélyezettek, a többieket, a hétköznapi kisbetűsöket szemétdombra kell dobunk. Szerencsétlen sors! Kár értük. Számtalan kincs van közöttük. Sajnos, ez az igazság, semmit nem tehetünk. A törvény előtt kalapot kell emelni, akkor is, ha már évtizedek óta kalap nélkül, hajadon fővel, falusi módra, múlt időnk ragozásának lehetetlenségét gyászoljuk. Remény jövő időnkre is bilincset csörgetnek a nyelvtelenek.

Hamarosan határozószavakba fogunk fulladni. És lehetséges az utolsó büntetés is, az ige minőségének megvonása. Eltiltatik belőle az élet. A múlt és jelen használata bujtogatásnak, abortusznak, törvénytelenységnek könyveltek: tehát rabmunkára küldendő minden múlt és jelen időben ragozott ige. Itt ezen a földön, ahol régen balladák, mesék, mondák, regék virágoztak, eposzok teremték, most minden mocsárba kezd süllyedni. Folklór vadász-

puska csöve villog. Regét, balladát készülnek célba venni. Vidámok. Dalaink mérföldes kövein roznak dzsungeli vadásztáncot. Énekeinket Atlantisz sorsra juttatják. Pacsirtáink szárnysegetten porban turkálnak. Égre repülni lehetetlen!

Milyen szomorú is lesz ez a vidék, ahol minden dal eltöröltetett? Balladáink nyelvünk sziklás partjain agonizálnak. Múltunk szobrai mellékhelységek falait támasztják.

Főneveinkből puskapor füstje kígyózik! Jelzőink üszkösödött erdők csonka ágain kötélén lógnak... Évezredes palotáink lépcsőit fogyott agyúak bitarolják. Egy balladánk, a Kőműves Kelemen romjai alatt fuldoklik, egy másik anyák könnyébe fulladt.

Regéink „csodaszarvasok” királyi csontjaiba fagynak. Furulyáink, tárogatóink üszkösödött törzsekben csögösödnek. Népi muzsikánk egészsége az utolsó rekviemet mormolja erőtlenül.

Megállás nélkül pattognak a kétsövesek. Egyik-másikon még távcső is van. Szakképzett orvlövészek minden messzeséget szem előtt tartanak. A bujdasóktól félnek. Mindent megöltek! Diadaltáncra készülnek! Nincs dal, rege, mese, ballada... Nincs múlt, jelen, csak egy beláthatatlan, reménytelen jövő. Az utolsó balladát is kifüstölték nyomortanyájáról. Reggelre semmi jele nem lesz a nagy vadászatnak, csak a zavaros, háborgó vizeken egy-egy dalroncs fog úszni s az egész vadászatból egy új ballada fog remény jövő időnk szabadon ragozott igéjének szárnyos vitorlájára szállni.

Vége a vadászatnak. Igéink, csak engedélyezett cselekedeteket jelölnek. Újított nyelvet ölthetünk a világra! Örüljete a beláthatatlan jövőnek, mert az mindent fog nekünk adni!

Halvány remény

Nyelvében él a nép lelke. A magyar lélek több évszázada él ezen a vidéken. Pontosán talán senki nem tudná meghatározni. Egyes következtetések szerint ezer évről is könnyen lehetne vitatkozni. Nem lévén minden úton-útfélen írásos bizonyíték, maradunk a kételyekkel meg a steril megállapításokkal. Mióta cseng itt magyar bölcsődal? Erről – sokan kérdezik – vannak-e feljegyzések? Vannak bővön, csak értő lélekkel kell utánuk nézni. Őseink egy percig se kételkedtek abban, hogy egyszer valaki kétségbe vonhatja ittlétünk idejének századait, ezer évét. Talán ezért nem hagytak „kellő” írásos bizonyítékot, vagy talán az állandó csángálásuk nem engedte a tollforgatást? Lehet, hogy abban a világban nem is volt szükség írásos bizonygatásokra, elég volt a jelenlét az elismeréshez.

Ha egy csángó ember magyarhonival beszélget, úgy ömlik belőle a regös, régi nyelv, tisztán csobog, csilingel, mint a mohás kövek között a hegyi csermely. Tisztán tárul az érkező elé, mint a havasi baltacimes rét eső után. Az évszázados rokonok úgy tudnak egymásnak örvendeni, mint két testvér, aki háborúból érkezik, két ellentétes frontról, közös helyre makkegészségesen. A különbség csak annyi, hogy az egyik itt, a másik amott. Ez a különbség nem sokat számít, talán ettől tudnak ők annyira örvendeni egymásnak, ha véletle-

nül találkoznak. A múlttól is nagyon szépen tudnak beszélni. A magyarhoni érkezőnek a nyelvi újdonságai ismeretlenek az itteni ember fülének, ugyanis itt nyelvfejlődésről szó se lehet. Beszéd közben az itteni az érkező nyelvéből próbál átvenni egy-egy szót, melyet elég könnyedséggel szöveget a további beszélgetés szövegébe. Néha az is megesik, hogy a teljes, tiszta irodalmi szóra kérdezik, hogy érti-e az érkező, mert nem tudják, hogy az illető szó magyarul van-e mondva vagy sem. Beszédünkben rengeteg a román kölcsönszó, melyek magyarosítva lettek elég meghatározatlan, furcsa módon részei a napi nyelvjárásnak. A századok itt egy olyan nyelvjárást alakítottak ki a népben, melynek a gyökere magyar, de az ága egészen más kezdett lenni. A magyar és román virágok közös gyökérből táplálkozva együtt díszelnek az élet különböző ágain. Igen különös jelenség ez! Sokan a csángók közül azt mondják, hogy szeretik a magyarokat, mert ők is azok, még akkor is, ha nem ezen a nyelven tanulnak vagy beszélnek. Ez nem akadályozza őket a szeretetben és őszinteségben. Mindenkiel elég hamar barátkoznak. Román testvéreinkkel való együttélés szeretetre, közös megbecsülésre tanított minket. Büszkék vagyunk, ha magyarnak nevezhetjük magunkat, de sokszor olyan helyzetekbe jutunk, hogy jobb szeretnők nem azok lenni.

Abány nyelvet beszélsz, annyi ember vagy. – Ez a közmondás elég napi nálunk, mert sokan tökéletesen bírjuk mind a két nyelvet, s az egyén, akinek gyermekkorra óta két nyelvet beszélő központja fejlesztetett, nagyon hamar meg tudja tanulni a harmadikat is. A mi családjainkban manapság elég otthonos tény a három nyelv, különösen a fiatal generációnál. Habár túl vagyok a fiatalkoron, udvarhelyi tanáraimnak köszönhetően nem kettős nyelvű vagyok, hanem hármos. Sok esetben van alkalmam a negyedikből is kóstolgatni. Vannak az életben olyan pillanatok is, amikor hiába beszél itt az ember a világ bármelyik nyelvén: lehet a száárnak arany a szőre, ő akkor is csak számar marad, tehát a csángó csak csángó marad. Ezt nem tudja semmi és senki lemosni róla. *Csak annyi a becsülete, mint egy...* Örvidenék, ha valaki gyökeresen cáfolni tudná eddigi ilyenszerű, elég keserű tapasztalataimat. Mindez, amit ide írtam évtizedes tapasztalat fájalmából csöppent papírra tollam hegyéről. Ha nem akarom, akkor is papírra kérik magukat. A jövő elé parancsolja magát. Vádol egy bizonyos felfogásformát. Különösen az „avatatlan” szakszerű ferde gondolkodást. Személy szerint azokat, akik megvető tekintettel néznek, ha fülüket ismeretlen nyelv hangja találja érni. Az idő hozhat ide is változást, ez az egyedüli régi reményem

Talán nem csak az enyém, másoké is.

Szülőföldem

Szülőföldem, szülőanyánk... Nyomorúságunk, örömünk bölcsője, életünk temetője, sebeink tépője-gyógyítója, engedd, hogy szenvedélyesen kiáltsak nevedben, nevedért. Dicsőség néked! Magnificat homini tuam!¹

Az idők viszontagsága elég beözönlőt hozott. Testedből naponta farkasfalkák falnak pótolhatatlan falatokat. Selymes rétjeid elégszer dübörögték vadul vágató vaspaták. Négylábon régen, de kettőn ma.

Tépett sebeidet repedezett talppal simogatjuk. Hétszer koppanó sós verejtékkal gyógyítjuk vérző sebeidet. Nyelvet adtál szájunkba, halhatatlan szerelmi dalt fülünkbe, örökkévalóságot lelkünkbe. Ezért ma napfénnel és tiszta hóhullással köszöntelek. Gyenge karjaimmal hegyeidet ölelem. Testedre szarkalábas szemű asszonyok készítette menyasszonyi virágos inget adok, hogy ezzel is szebbé tegyem a valamikor vérző, de ma ismét virágzásnak induló tested.

Nap-hold-csillag uralkodói pecsétetes adományleveleket festett ládák mélyén rejtegetünk a hulló mindenségnek. A mulandóság sorsát kergetjük kietlen lelkekből.

Feldúlt földjeid, kirabolt, kővel dobált kertjeid, mérgezett forrásaid tíz körrömmel, újult erővel tisztítjuk. A jövődönék csak szépet és tisztát hagyhatunk!

Áldott légy; szülőföldem, minden időben! Légy reményünk világos ege! Ölelj anyai kebledre áruló nyelvünkkel és adj nekünk erőt a jégzajlásban, vezess a megújuláshoz, életünk tavaszába! Adj ruhát fiaid fázó testére, hogy fogvacogás nélkül dicsérhessenek téged e földön. Magnificat nomine tuam! ²

Dicsőség néked, szülőhazám!

¹ Magasztaljon a te néped!

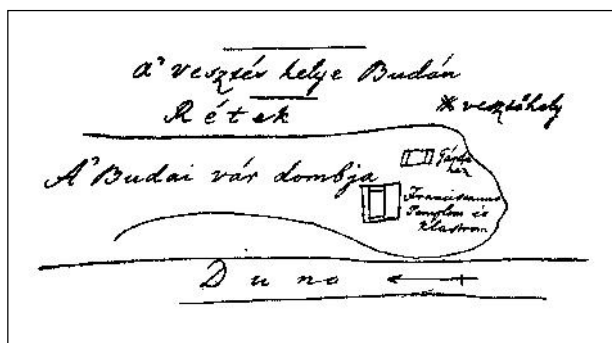
² Magasztaljuk a te neved!

Az én szavaim

Mákszemek az én szavaim. Vagy talán hegedűhangok? Vagy éppen egy tó tükrének hullámvonala, sirály szárnyverése fehér tavorózsák felett? Virágmagvas gondolataim szárnyaszegetten hevernek a rézpénz-szemű, Szent Demeter-havi hullongó percekben.

Káini pillanat ragyogása delel vérünk napja felett, s tudom, hogy a kardélen soha nem lesz esküvirradás.

Itt, a Szeret-mentén világtalan bolyong a végzet.



Vérmező